

EN FÖRSKOLA FÖR ALLA?

– EN STUDIE OM HUR MAN SKAPAR EN
LÄRMILJÖ FÖR ALLA

Grundnivå
Pedagogiskt arbete

Julia Andersson
Karolina Hegårdh

2020-FÖRSK-G51

HÖGSKOLAN I BORÅS

Program: Förskolläraryr utbildning (210hp)

Svensk titel: En förskola för alla? – en studie om hur man skapar en lärmiljö för alla

Engelsk titel: A preschool for all? - A study on how to create a learning environment for all

Utgivningsår: 2017

Författare: Julia Andersson, Karolina Hegårdh

Handledare: Camilla Carlsson

Examinator: Richard Baldwin

Nyckelord: Inkludering, Lärmiljö, Förskola

SAMMANFATTNING

Syfte

Vårt syfte med undersökningen är att ta reda på hur pedagoger arbetar i förskolan för att inkludera alla barn och på så sätt skapa en lärmiljö för alla.

Vad handlar arbetet om?

Denna kvalitativa studie har undersökt hur pedagoger arbetar i förskolan för att skapa en inkluderande lärmiljö, samt vilka framgångsfaktorer man kan se göra skillnad för en inkluderande förskola. Sex stycken förskollärare samt två förskolechefer och två specialpedagoger har intervjuats, sammanlagt tio respondenter, samtliga arbetar inom samma kommun. I studien har vi utgått från den utvalda kommunens policy för att se hur de gör för att arbeta inkluderande.

Metod

I vår studie har vi valt att använda oss av en kvalitativ metod med redskapet intervju. Vi ansåg att metoden var mest passande för att ge svar på vårt syfte.

Resultatet

Resultatet påvisar bland annat att många av förskollärarna känner att det är svårt att se till alla olika barn och deras behov. En viktig och stor del i arbetet är att försöka dela in sig i mindre grupper. Vilket gynnar barnen framförallt, men också pedagogerna då de lättare kan se var barnet befinner sig i sin utveckling samt vad de behöver hjälp med. I resultatet ser vi även att alla respondenter var överens om att förhållningssättet och barnsynen man själv har spelar en stor roll i förskolan och inte minst för barnets utveckling och för inkluderingen i förskolan.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING	I
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	II
INLEDNING	- 1 -
SYFTE	- 2 -
Frågeställning.....	- 2 -
Begreppsdefinitioner	- 2 -
BAKGRUND.....	- 2 -
Förskolans historia	- 2 -
Inkludering eller integrering	- 3 -
Tidigare forskning kring inkludering	- 3 -
Framgångsfaktorer	- 5 -
Empati	- 7 -
TEORETISK RAM	- 7 -
METOD.....	- 9 -
Hermeneutik.....	- 9 -
Urval	- 10 -
Genomförande.....	- 10 -
Forskningsetik	- 11 -
Reliabilitet och validitet.....	- 11 -
Forskningsetiska principer	- 12 -
Analys/bearbetning.....	- 12 -
RESULTAT	- 12 -
Gruppstorlek/Barngrupp	- 13 -
Bemötande/förhållningssätt.....	- 14 -
Kompetensutveckling	- 14 -
Vad anser förskolecheferna?	- 15 -
Specialpedagogernas roll.....	- 15 -
DISKUSSION	- 16 -
Metoddiskussion.....	- 17 -
Didaktiska konsekvenser	- 18 -
REFERENSER.....	- 19 -

INLEDNING

I vår studie undersöker vi om och hur pedagoger arbetar med inkludering i förskolan. Vi har genom intervjuer av pedagoger, förskolechefer och specialpedagoger tagit reda på hur verksamma i förskolan i en utvald kommun tar sig an inkludering och integrering av barnen på förskolan.

Alla barn har rätt att känna sig inkluderade, behövda och förstådda. Alla barn har rätt att vistas i en lärmiljö som är anpassad efter deras behov, därför behöver vi riktlinjer som visar på hur vi skapar just en lärmiljö för alla. En riktlinje vi idag har att lita oss mot finns i läroplanen för förskolan där det redogörs för att ”Verksamheten ska anpassas till alla barn i förskolan, barn som tillfälligt eller varaktigt behöver mer stöd och stimulans än andra ska få detta stöd utformat med hänsyn till egna behov och förutsättningar så att de utvecklas så långt som möjligt” (Lpfö 98, rev. 2016, s. 5). Salamanca deklARATIONEN (UNESCO, 1997, s. 11) deklarerar för att ”varje barn har en grundläggande rätt till undervisning och måste få en möjlighet att uppnå och bibehålla en acceptabel utbildningsnivå”.

Den valda kommunen i vår studie har en policy som står för att vara en inkluderande lärmiljö, där pedagogerna strävar efter att alla barn ska lyckas och känna sig som en viktig del i gemenskapen.

”Barn gör rätt om de kan, man måste bara ge dem rätt förutsättningar att lyckas. Om barnen inte lyckas har vi för höga förväntningar på dem, då måste jag ändra mitt sätt att tänka” (Förskollärare)

I vårt uppdrag står det klart och tydligt att vi ska ta hänsyn till barns olikheter och de olika behov som de har (Lpfö 98 rev. 2016, s. 5), dock menar Nilholm & Göransson (2013, s.31) att det inte står någonting om begreppet inkludering i de svenska styrdokumenterna, vilket gör att det är högst angeläget att titta närmare på hur förskolorna faktiskt arbetar med inkludering. Vi anser att det är ett viktigt område att undersöka då den valda kommunen arbetar för att det ska skapas en lärmiljö för alla, där alla barn är inkluderande i förskola och skola. Vi vill därför ta reda på hur de arbetar för att de ska kunna nå dit.

Efter att vi har sökt efter tidigare forskning kring det berörda ämnet så kan vi konstatera att det finns alldeles för lite forskning kring hur en lärmiljö för alla barn på förskolan kan skapas, vilket även vetenskapsrådet (2015, s. 10) nämner i sin rapport att det finns för lite samlad information och forskning i hur det kan skapa en likvärdig förskola. Det kan bli ett problem i förskolan om pedagogerna upplever att inkluderingsprocessen är svår, antingen på grund av okunskap eller stora barngrupper och för många olika behov, som i slutändan blir svåra att bemöta. Vi upplever att det saknas kunskap om hur ett likvärdigt men ändå individuellt bemötande av barn kan se ut, för under de år vi själva har hunnit arbeta i förskolans värld så känner vi båda svårigheter med att försöka bemöta varje enskilt barn utifrån sina egna behov, att skapa en inkluderande lärmiljö är lättare sagt än gjort. Westling Allodi¹ (2014 s. 142) lyfter i sin artikel att det finns för lite kunskap ute i förskolan för att kunna bemöta de olika barnen, och på grund av det så uppstår det många problematiska situationer som inte hade behövts. Många olika faktorer spelar in, sen är det en ständigt pågående process inom vilken

---

¹ Hämtad ur Summon. Sökord: Barn i behov av stöd, förskola. Artikeln Westling Allodi är hämtad från en socialmedicinsk tidskrift, men vi ansåg att den var passande för ändamålet.

vi aldrig blir fullärda. Pedagogerna får ständigt utvärdera och känna efter vad som fungerar just nu och utgå från barngruppen de har.

SYFTE

Vårt syfte med undersökningen är att ta reda på hur pedagoger arbetar i förskolan för att inkludera alla barn och på så sätt skapa en lärmiljö för alla.

Frågeställning

- Vilka framgångsfaktorer framträder, som utmärker en inkluderande förskola?
- Vilka svårigheter framträder enligt pedagogerna?

Begreppsdefinitioner

Inkludering = När lärmiljö, pedagoger mm anpassar sig till varje individ och inte tvärtom. (Nilholm & Göransson, 2013)

Integrering = När individen (barnet) får anpassa sig till omkringliggande kontexter. (Nilholm & Göransson, 2013)

Lärmiljö = ett möte mellan barn, material och plats. (Kragh- Müller, 2010)

Pedagog = När begreppet pedagog nämns i studien, så innefattar det alla som arbetar i barngruppen på förskolan.

BAKGRUND

I bakgrunden kommer vi inleda med en tillbakablick i historien för att få en djupare förståelse för hur inkludering av barn i förskolan såg ut tidigare. Vi redogör även och går in djupare på begreppen inkludering och integrering. Vidare tar vi upp tidigare forskning som gjorts inom det berörda ämnet. Vi tar även upp de framgångsfaktorer som kan bidra till att det blir en inkluderande förskola.

Som vi nämnde i inledningen så lyfter Vetenskapsrådet (2015,ss.10-11) att det finns för lite forskning i hur en likvärdig förskola kan skapas. Enligt Vetenskapsrådet står en likvärdig förskola för en förskola som kan möta barns olika villkor och låta dem använda sin fulla potential. Vidare nämner de att det för grundskolan finns kriterier för likvärdighet, även mätningar av skolorsystemens likvärdighet gjorda på internationell nivå. När det kommer till förskolan så finns varken liknande kriterier eller likvärdighetsmätningar att jämföra med, därför, anser dem att det behövs mer kunskap kring förskolans likvärdighet, efterfrågan om likvärdighet i förskolan blir än mer aktuellt då förskolan idag har fått större betydelse för Sveriges utbildningssystem.

Förskolans historia

Att små barn sprang omkring på gatorna utan uppsikt under 1800-talet var en vanlig syn. De ensamstående mammorna arbetade och hade inget annat val än att låta barnen klara sig på egen hand under dagen. Det var nu en idé kom till om att starta någon sorts tillsyn till dessa barn, idén om barnkrubban. Här var huvudsyftet utåt sett att förbereda barnen inför framtiden så att de kunde bli dugliga arbetare åt samhället, men egentligen innebar idén om barnkrubban att ta hand om de fattiga barnen och se till så att de hamnade under ordnade former där de fick den omsorg de behövde. Barn från tidig spädbarnsålder togs emot och fick tre mål mat om

dagen och för de äldre barnen som vistades i barnkrubban rådde ett strikt schema där psalmläsning, vila, måltider och lek ingick. 1854 startades den första barnkrubban som senare kom att utvecklas till den mer pedagogiskt inriktade "Kindergarten" som var baserade på Friedrich Fröbels metod och idéer om lekens betydelse för barns utveckling. Fröbel som var en tysk nyskapande pedagog kom att bli en förebild inom pedagogiken. Han var grundare av kindergartnen som var den tidens förskola och menade att de första åren i ett barns liv är betydelsefulla, eftersom det är då deras personlighet grundas. Fröbel ansåg att leken är viktig för barns utveckling och att pedagoger ska ge barnen verktyg i leken så att de själva kan pröva sig fram och finna lösningar. När det kommer till inkludering av barn i den tidiga småbarnsomsorgen så vittnar historien om en positiv utveckling. I och med att Kindergarten startades runt om i landet så kom också Fröbels tankegångar att utvecklas, här började de verksamma inom barnomsorgen intressera sig för "handikappade" barns fostran och omsorg. Institutioner som specialiserade sig på barn med handikapp startades runt om i landet, och myndigheterna var stödjande i införandet av dessa nya reformer (Simmons-Christenson, 1997, ss. 119-120, 183-187, 106-108).

Inkludering eller integrering

Nilholm och Göransson (2013, ss.25-34) betonar vikten av att precisera begreppet inkludering, för vad vi anser vara inkludering när vi pratar om en sak kan felaktigt syfta mot något annat. Vid användande av ordet inkludering behövs ett förtydligande. Enligt författarna kan inkludering ha olika innebörd, men vad de anser är att det handlar om att "helheten anpassas till delarna", det vill säga att miljön i förskolan anpassas till barnen. De menar att det ska finnas en gemenskap på olika nivåer där nyckelorden bland annat är tillit, respekt och samarbete (ibid, 2013). I det stora hela syftar ordet inkludering på att vara en del av gruppen samt att känna gemenskapen i den, att som person vara en betydande del i sammanhanget. Dock är det inte sagt att inkludering behöver betyda att alla alltid ska vara tillsammans i alla sammanhang utan att få gå undan gruppen och arbeta i lugn och ro kan också betyda inkludering. Integrering är raka motsatsen till inkludering, "att delarna anpassas till helheten". Med det menas att barnen får anpassa sig till den miljö de befinner sig i istället för att pedagogerna anpassar lärmiljö och omkringliggande kontexter till barnen som enskilda individer.

I en rapport skriven av European Agency for Development in Special Needs Education redogör de för att ordet inkludering kan innebära olika saker beroende på de olika kontexter barn och pedagoger befinner sig i. Inkludering skiljer sig inte bara i betydelse mellan länder utan även mellan regioner, provinser eller till och med skolor. Därför anser forskarna att det är viktigt att definiera begreppet inkludering. Begreppet "inkluderande utbildning" är ett mångdimensionellt fenomen och kan inte tillhandahållas en unik definition som kan användas i olika sammanhang och i olika länder. Det kan resultera i att detta begrepp kan komma att användas som ny term för specialutbildning, där risken finns att vissa elever fortsätter att bli märkta som speciella eller annorlunda vilket inte bidrar till en rättvis och inkluderande utbildning för barnen.

Tidigare forskning kring inkludering

Renblad och Brodin² (2014, ss. 384-389) har i sin studie "Behövs specialpedagoger i förskolan?" intervjuat tre specialpedagoger och nämner bland annat i studien att det har

---

² Hämtad ur ERIC. Sökord: Förskola, inkludering, specialpedagogik. Artikeln Renblad & Brodin är hämtad från en socialmedicinsk tidskrift, men vi ansåg att den var passande för ändamålet.

framkommit att var fjärde barn i förskolan mår dåligt och lider av sociala, psykiska eller emotionella problem. Några av barnen har ofta huvudvärk och även magont flera gånger i veckan. De redovisar även rapporter från pedagoger som säger att de har sett en förändring i barnens välmående under det senaste decenniet. Det nämns även att det finns många positiva affekter av att redan i förskolan försöka ge barnet det stöd som behövs, och hur det kan ha en stor fördel för barnets framtid i skolan. Det har även kommit fram att pedagogerna känner att de behöver mer hjälp för att kunna stötta dessa barn och ge dem de bästa förutsättningarna. De kan se att barnen påverkas mycket av miljön och de människor som finns omkring dem.

Renblad och Brodin lyfter även en viktig del ur förskolans uppdrag, där det står att förskolan ska komplettera hemmet, för många barn är det deras enda fasta punkt att komma dit. Renblad och Brodin (2014) ställer sig frågan hur verkligheten ser ut i förskolan, vilket stöd som ett barn i behov av stöd har möjlighet att få. Men där menar många förskollärare att de inte fått tillräckligt med hjälp för att kunna nå läroplanens mål så att alla barn kan utvecklas utifrån egna förutsättningar. Och att det är svårt att framförallt ta upp det med föräldrarna, vad deras barn behöver arbeta med, då det enskilda barnet inte ska bedömas. Specialpedagogerna tog även upp vad de ansåg vara ett barn i behov av stöd. Ett barn med svårigheter, och som därmed behöver mer stöd av de vuxna än övriga barn i gruppen för att få sina behov tillgodosedda. Specialpedagogerna menade även att förskollärarna ofta kommer och ber om hjälp när de känner att de har försökt och gjort allt de kan men att det inte räcker till och stimulerar barnets utveckling så mycket som önskats. Samtliga specialpedagoger tog även upp att de anser att det finns ett inkluderande arbetssätt på förskolan och en medvetenhet och de försöker även få in många olika aktiviteter så alla kan känna att de får och framförallt kan vara med. De nämner även att pedagoger ofta kan känna sig otillräckliga, och att det är viktigt att komma ihåg att även om det inte går att påverka vad som händer hemma hos barnen, så har vi alla möjligheter i världen att göra så barnen har det bra som möjligt i förskolan.

En del av det resultat som framkom i studien var bland annat vikten av att utgå från att förskolan faktiskt är till för alla barn. Barnen ska inte behöva formas så att de passar in i verksamheten, utan det är verksamheten som skall anpassas till alla barns behov. Specialpedagogerna nämnde även att deras viktigaste roll i förskolan är som bollplank för förskollärarna. Att de ska kunna komma till dem när de behöver råd och tips om hur de kan arbeta eller om de gör på ett visst sätt eller om de vill få ett ”godkännande” att de är på rätt väg och tänker på ett sätt som gynnar barnet. I diskussionsdelen i studien så svarar respondenterna på frågan om specialpedagoger verkligen behövs i förskolan. Och svaret är ja, att det finns ett stort behov, då det finns många barn i behov av stöd, och som framförallt mår dåligt i förskolan och kan behöva extra stöd. De har en så pass stor roll som rådgivare till pedagoger och samverkar med de som behövs runt om för att barnet ska må så bra som möjligt (Renblad & Brodin, 2014).

Kraska & Boyle³ (2014, ss. 228-246) lyfter i sin studie hur det läggs mindre fokus på barn i behov. Den kvantitativa studien är utförd i Australien och syftet var att undersöka om det fanns skillnader mellan hur förskollärare samt grundskollärare ställde sig till att arbeta inkluderande. De menade att lärarnas inställning till att bedriva en inkluderande undervisning har en avgörande faktor. I deras studie har 465 förskollärare och lärare i grundskolan fått fylla i enkäter. I dessa enkäter fanns det bland annat frågor kring ålder och kön på läraren. Hur många år de har studerat, eller arbetat m.m. I deras resultat så kom de fram till att bägge parterna kunde känna sig oroliga för om de har rätt kunskap för att bemöta och inkludera barn

---

³ Hämtad ur Summon. Sökord: Inclusion, preeschool, enviroment, learning enviroment

i behov av stöd. Det framkom även att längden de hade studerat spelade in på hur de kände inför att försöka arbeta på ett inkluderande sätt. Erfarenheten vissa av lärarna hade spelade inte lika stor roll som om de hade studerat.

Nilholm & Alm (2010) genomförde en studie där de försökte ta reda på hur lärare arbetar för att lyckas skapa ett inkluderande klassrum. De kom fram till att en stor bidragande faktor var att arbeta mot att skapa en samhörighet i gruppen, där man även ser till varje enskild individs behov. Och precis som våra förskollärare i intervjuerna nämnde så lyfte även lärarna i denna studie att storleken på klassen spelar stor roll, och att man har en kollega som arbetar mot samma mål som en själv, där man har ett lika synsätt.

Leatherman (2007) nämner i sin studie där han intervjuade olika pedagoger om faktorer som är viktiga att tänka på när det kommer till inkludering, och hur pedagogerna kan arbeta utifrån det. De pedagoger som deltog i studien nämner hur viktigt det är att det finns rätt förutsättningar för att kunna bemöta varje individ, och att det skapas utrymme och tid för att kunna hjälpa barn som är i behov av det. Det framkom även i studien att pedagogernas egna attityder och inställning har en stor inverkan i hur verksamheten i sin tur kommer att vara. De pedagoger som från början har en positiv inställning till barn och alla dess olikheter kommer på ett lättare sätt kunna inkludera alla barn, än de pedagoger som ser hinder och svårigheter. Det gäller att lägga fokus på vad barnen kan göra, snarare än att se vad barnet har svårt för. Pedagogerna lyfte även i studien hur viktigt det är med fortsatt utbildning inom området för att skapa en ännu bättre vardag för alla barn. Den största bidragande faktorn till att försöka skapa en så inkluderande förskola som möjligt var en blandning av positiva attityder från pedagoger och även bli uppbackad och få hjälp av chef, specialpedagog, det i sin tur kan bidra till en förskola där alla känner sig välkomna.

Framgångsfaktorer

Hwang & Nilsson (2011, s. 71) tar upp att Bronfenner nämner hur stor betydelse den omkringliggande miljön har för barnet. Även Kragh-Muller m.fl (2010, s. 121) lyfter att många pedagoger är överens om att den fysiska miljön på förskolan är en bidragande faktor och på något sätt hjälper till att bidra till barns lärande och utveckling. Hon lyfter även att miljön ska vara så pass utformad så att barnen både kan leka och ha roligt, men samtidigt också lära sig något, då de båda parterna hör ihop, för om barn inte trivs i förskolan och dess miljö är det svårt för dem att lära sig något (ibid, s. 121).

För att skapa en lärmiljö där alla kan utvecklas i sin egen takt så behöver alla i förskolan arbeta på ett medvetet sätt. Lutz (2013, s. 81) tar upp frågan ”vem äger problemet?”. Han skriver att pedagogernas kompetens spelar en stor roll, framförallt då de är ansvariga för att skapa en bra lärmiljö som möjligt för barnen.

Vidare nämner Lutz även att det är för enkelt att lägga problemet endast på de som har en direkt påverkan, i detta fall förskollärarna då det är de som är i barngruppen. Det kan då finnas en risk för reproduktion, att invanda beteenden hos pedagogerna upprepas. Han menar att vi även bör se till de som sätter ramarna kring verksamheten, vilket är chefernas roll då de ansvarar för personalstyrkan m.m. (Lutz, 2013, ss. 81-82). Han lyfter även att istället se det som att alla barn på förskolan är på något sätt i behov av stöd. Då alla barn har individuella behov som alla behöver tillgodoseas. Som pedagog behöver du veta om barnets enskilda svårigheter samt möjligheter för att kunna ge barnet de bästa förutsättningar för att utvecklas i förskolan. (ibid, ss. 88-89).

Bruce, Rubin, Thimgren & Åkerman (2016, ss. 13-15) tar upp hur viktig pedagogernas synsätt och förhållningssätt är i förhållande till barnen. Vad de förväntar sig av barnen från början påverkar i sin tur hur de möter och bemöter barnen. De nämner även att fokus inte bör ligga på att kartlägga eventuella svårigheter hos enskilda barn, utan den bör läggas på miljön och hur den utformas för att bli en lärmiljö för alla, där pedagogernas synsätt och förhållningssätt får en central roll. Något som de nämner är viktigt är att pedagogerna så ofta som möjligt försöker reflektera över hur de reagerar och agerar gentemot barnen för att på så sätt kunna bli medveten om vad det är för signaler de ger barnen. För att skapa en så bra lärandemiljö som möjligt där möjligheter för förändring och anpassningar kan utföras så bör det finnas en medvetenhet om ens eget sätt att reflektera och uppföra sig gentemot andra. De lyfter även ordet ”professionellt förhållningssätt” och att det kan vara svårt att definiera vad det är, men att det kan handla om allt från en klapp på axeln, till en blick eller ett ord som ges eller inte ges till barnet. Någon av de enkla sakerna kan göra att barnet känner sig sedd och tagen på allvar. (Ibid, s.17)

Tidningen ”Lika värde” från specialpedagogiska skolmyndigheten (spsm, 2017), lyfter hur viktigt det är att de i förskolan uppmärksammar och ser de olika barnens behov i ett tidigt stadiet. På så sätt kan miljön lättare formas i förskolan efter de behov som finns. Förskoletiden är något som lägger grunden för ett livslångt lärande och ger barnen en trygghet. De tar även upp att det visserligen är viktigt med insatser för de barn som behöver, men att det är ännu viktigare att ha koll så att det blir *rätt* insatser. Då alla barn är olika så kan inte förskolan vara utformad på samma sätt överallt, förskolan behöver vara flexibel och förändras i takt med barnen och de behov som finns just där och då i den aktuella barngruppen. Att ha ett öppet klimat där pedagoger vågar fråga varandra och diskutera kring hur arbetet utförs har en stor del i hur verksamheten kan utvecklas. Hur bra samarbetet mellan pedagoger och föräldrar är kan påverka hur lyckat arbetet i förskolan blir tillsammans med barnen. Samarbetet och övergången mellan förskola – skola är även något som de anser kan bli bättre, så det kan skapas en trygghet som byggts upp i förskolan och som kan fortsätta i skolans värld. Och att svårigheter hos barn uppmärksammas så tidigt som det går, och kan på så sätt lättare följas upp i skolan. För att ge alla barn en chans till en bra start.

Att barn gör rätt om de kan är en devis som Ross Greene (2011, ss.29-30) står för. Han menar, för att kunna hjälpa barn i behov av stöd så krävs en medvetenhet kring vilken uppfattning vi pedagoger själva har om barn, eftersom det kan ha en inverkan på hur barnet behandlas samt hur vi agerar när vi är med dem. Vad författaren menar när han säger att barn gör rätt om de kan är att de gör rätt om de vet hur de ska göra, om barnet inte vet eller kan göra rätt så saknas den förmåga som krävs för att klara utmaningen. Greene menar att det är här pedagogens roll kommer in i bilden, att som vuxen ta reda på vilken förmåga eller färdighet som saknas hos barnet för att veta vad som behöver läras ut, det vill säga vet pedagogen vad barnet behöver lära sig så är det också enklare att veta hur det kan läras ut. Då underlättar det också för pedagogerna att kunna förutspå när jobbiga situationer kommer uppstå för barnet, situationer kopplade till de saknade färdigheterna.

Trots att Greene (2011, ss.201-202) främst riktar in sig på barn med beteendeproblem eller barn i behov av stöd i skolan så kan hans ord med fördel även appliceras på barn utan behov av stöd. Författaren uttrycker en vision och önskan om att alla barn och vuxna skulle leva under samma förutsättningar och inse att alla är olika och har olika lätt eller svårt för saker. Att beteendemässiga och sociala svårigheter egentligen är detsamma som att ha svårigheter i matematik eller att balansera. Om det istället kunde heta att alla barn är i behov av stöd, och

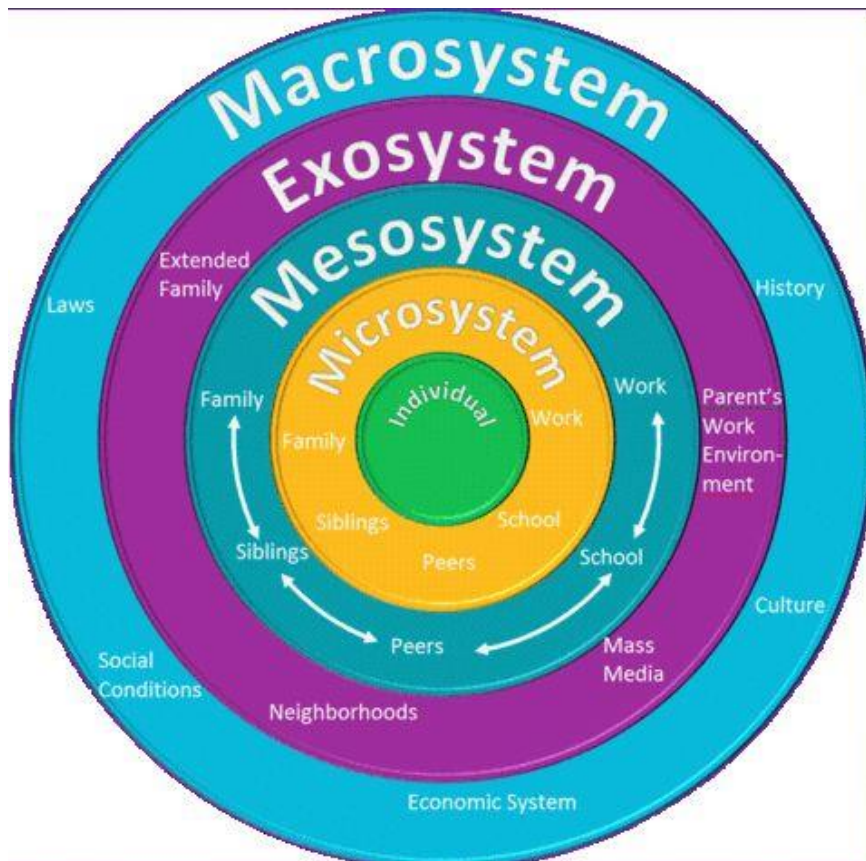
att det går att hjälpa varandra att övervinna dessa eventuella svårigheter så skulle det inte behöva finnas något som heter ”problem” i pedagogiska sammanhang.

Empati

Kinge (2000, ss, 50-51) Empati är ett ord som kommer från grekiskans *empathia*, och betyder inkännande. Med ordet empati menas att kunna uppleva eller uppfatta en känsla som någon annan har utan att lägga någon värdering i det. Empati handlar framförallt om förståelsen av känslan utan att värdera den. Hon lyfter även hur empatin är knuten till ens egen personlighet. De vuxna bör även vara försiktiga så de inte för över sina egna känslor på barnet, därför är det viktigt att kunna skilja på vilka som är sina egna känslor och vilka känslor som barnet har. Att medvetandegöra barnets känslor med meningar som ex; ”jag förstår om du blir ledsen”, ”jag ser att du är arg” är något som är bra. På så sätt hjälps barnet i att förstå sin känsla på ett annat sätt. När vi ska tala till barnet på det sättet, bör vi dock bortse från handlingar, och bara fokusera på det känslomässiga. (Ibid, s.62). Hon lyfter även vikten av att agera professionellt i sin yrkesroll. Okänslig är inte ett annat ord för att vara professionell, vilket är viktigt att komma ihåg. Däremot är det viktigt att kunna kontrollera sina känslor, men känslorna är definitivt en stor del som spelar in i den professionella yrkesrollen.

TEORETISK RAM

Till vårt arbete så passar den utvecklingsekologiska teorin bra in, då den framförallt handlar om hur miljön omkring barnet kan påverka barnets beteende och hur hen mår. Bronfenbrenners modell beskriver hur viktig miljön är kring barnen, för den egna individens utveckling och hur det som är runt omkring formar och påverkar barnet på olika sätt (Andersson 1986, s. 16) Och för att pedagogerna på förskolan ska kunna ge barnet det hen behöver och möta hen utifrån sina behov så behöver det finnas en förståelse och en bra kommunikation pedagoger och föräldrar sinsemellan. Och när vi talar om miljö så menas inte bara miljön i ett fysiskt rum utan till exempel hemmiljön och hur den kan påverka hur barnet uppträder och mår i förskolan. Och hur barnet är på förskolan kan i sin tur påverka föräldrarna på sitt arbete som även påverkar barnet hemma. Allt hänger ihop och har en mening. Och mycket av det här är avgörande för hur barnet mår, tar för sig och kan vara en del av gemenskapen och komma in i gruppen på förskolan.

Modellen utgår från barnet som är i centrum, och i *mikronivån* så ingår de som befinner sig närmast barnet och därmed också har störst påverkan. Och allteftersom barnet växer och blir större så kommer fler grupper in och har en större del och påverkan i barnets liv. I mikronivån finns bland annat vänner, familj och släkt, de som är en stor del av barnets liv och har känt hen under en längre period. Hur auktoritär eller hur demokratiska föräldrarna är och vilken roll barnet får ta hemma har stor påverkan på utvecklingen. (Andersson, ss. 24-25)

Efter mikronivån så kommer *mesonivån*, där det fokuseras på hur alla de olika närmiljöerna påverkar varandra indirekt. Något som har hänt hemma på morgonen kan prägla barnets dag på förskolan, och något som har hänt på förskolan kan vara något som följer med barnet hem. Det är viktigt att vuxna studerar miljöerna som finns kring barnet för att lättare kunna förstå hur de hänger samman. Vilket även Sandberg (2014, s, 249) kan bekräfta då hon lyfter hur viktig det är att pedagogerna skapar en tillitsfull relation med föräldrarna. Förskolan skall trots allt vara ett komplement till hemmet. Och har det byggts upp en stadig relation sinsemellan är också chansen större att kommunikationen fungerar bra och att föräldrarna vågar prata och säga till pedagogerna om det är något speciellt som har hänt hemma vare sig det är en större händelse som en separation eller något mindre, så pedagogerna lättare kan förstå barnet.

Exonivån är den tredje inifrån och fokuserar på olika faktorer som individen inte har direkt kontakt med, men som kan påverka mycket ändå. Till exempel sociala medier, saker barnet hör och ser på tv, men även så pass viktiga saker som hur tillgången på utbildad personal ser ut på förskolan, eller om det till exempel pågår en stor personalomsättning. Detta kan göra det svårare för barnet att skapa en djupare kontakt med pedagoger och svårt för pedagogerna att styra upp aktiviteter om det inte finns tillräckligt med folk. I slutändan så påverkas barnet mycket av detta.

Makronivån är den nivå som är längst ut och längst ifrån individen, och där ute finns också saker som har indirekt påverkan på barnet så som politiska beslut som i sin tur påverkar hur förskolan ser ut och hur den kan komma att utformas. Till denna nivå hör också de allmänna personliga värderingarna som man har och tar med sig till förskolan. Både som förälder och som pedagog. Och de kan styra och påverka tänket man har och hur man agerar mot de runt omkring en. Vi kan se att Bronfenbrenner och hans modell passar bra in i vår studie då samtliga nivåer spelar in på hur barnet agerar och är på förskolan. Det påvisar hur viktigt pedagogernas förhållningssätt och barnsyn är och hur man tar till sig varje barns egenskaper samt olikheter för att skapa en så bra miljö som möjligt på förskolan.

METOD

Hermeneutik

Allwood & Erikson (2010, s, 91) anser att orden "läran om tolkning" är de som bäst beskriver hermeneutiken. Det handlar om hur vi uppfattar saker och ting och utifrån det skapa en mening. Hermeneutik är mest relevant som forskningsansats om syftet med studien är att ta reda på hur en viss grupp människor, upplever och tänker kring vissa fenomen. Därför passar hermeneutik bra in i vår uppsats då vi bland annat vill ta reda på hur förskollärare upplever att de arbetar inkluderande och vad ett inkluderande arbetssätt är för dem m.m. Att utgå från hermeneutiken innebär enligt Ödman (2007, s 73-74) att det man har kommit fram till inte är en sanning, utan snarare en hypotes, ett förslag till en sanning. Tolkningen får en stor del i vår studie under intervjuerna och vid preskriberingarna, då det handlar om hur vi som forskare tolkar svaren vi får från respondenterna, vilket hermeneutiken står för. Till kvalitativa metoder hör intervjuer där en fördel är att det uppstår en social interaktion och ett samspel mellan forskaren och respondent. Bryman (2011, ss.413-414) menar att det positiva med kvalitativa intervjuer är att intervjuerna kan göras om flera gånger om man till exempel fått ottydliga svar eller har ytterligare frågor att ställa. Bartley⁴ i sin tur menar att en nackdel med intervju kan vara att intervjuaren ibland kan komma att påverka respondenten genom att ställa frågorna på ett ledande vis.

Beroende på vad en forskare vill ha svar på i sin studie så väljs forskningsmetoden utifrån det Bryman (2011, ss. 412-425) . Vill man till exempel forska i hur många människor som besöker badhuset under en månads tid väljer man en kvantitativ forskningsmetod, där man räknar eller kvantifierar sitt insamlade material. Vill man som forskare istället ta reda på vad lärare anser om klimatet i lärarrummet så väljer man en kvalitativ metod, där man får ta del av respondenternas utsagor, för när man som forskare utför en kvalitativ studie så fokuserar man mer på de som berättas än det räknade. Den kvalitativa metoden är *induktiv* vilket betyder att studien är en fördjupad analys av en eller få fallstudier. Inom den kvalitativa forskningsstrategin vill forskaren få fram beskrivningar, tolkningar och förklaringar från respondenterna samt deras kunskaper och upplevelser kring det berörda ämnet. Detta sker oftast genom samspel och samtal mellan respondenten och forskaren, men kan även ske genom att forskaren observerar respondenterna. Kvalitativa studier utgår från att det finns olika sanningar av verkligheten, det vill säga att beroende på vem man till exempel intervjuar så får man olika svar som i sin tur ger forskaren, som är ute efter en förklaring av det berörda ämnet, mer att gå på. (Ibid 2011, ss. 420-430)

---

⁴ Kristina, Bartley. *Kvalitativ dataanalys*. Högskolan i Borås. 161216

Redskapen man kan använda sig av inom kvalitativ forskning är bland annat, *intervju*-vilket kan vara samtal mellan respondent och forskare, *observation*-att observera situationer och människor, *dagbok*-där utvalda respondenter antecknar egna tankar under en bestämd tidsperiod med utgång från en av forskarens förbestämda fråga. *Fallstudie*-en kombination av flera kvalitativa redskap för att skildra ett visst sammanhang. Dock bör man komma ihåg att forskaren själv är det viktigaste redskapet eftersom det är denne som vistas i det sociala sammanhang som analyseras. När forskaren valt forskningsmetod samt redskap så är nästa steg att välja sitt urval av respondenter, det vill säga vilka personer man tror besitter den kunskap eller information som är relevanta för ämnet. Här är det även önskvärt att få en så stor bredd av information från respondenterna som möjligt.

Om man använder sig av intervjuer så finns det olika sätt att utföra dem, dels öppen intervju där respondenten får tala fritt kring ett ämne, denna metod ansåg vi inte passade vårt syfte då vi ville ha mer styrda frågor som kunde ge mer specifika svar. En så kallad strukturerad intervju var därför mer passande för vår studie. I en strukturerad intervju utgår man från förbestämda frågor, vilket ger ett tydligare material att analysera. Viktigt att tänka på dock är att utforma frågorna på rätt sätt, att de är tydliga, inte är ledande frågor el är frågor som kräver speciell kunskap av respondenten för att kunna svara på. Vid intervju som metod rekommenderas att använda sig av någon sorts ljudupptagning, t ex att spela in samtalet med mobiltelefon eller ljudband, detta gör man för att få med respondentens egna ord och på så sätt inte gå miste om viktig information.

Vi har i vår studie valt att använda oss av den kvalitativa metoden eftersom den metoden bäst skulle hjälpa oss att få svar på vårt syfte. Det redskapet vi ansåg passade bäst i denna undersökning var intervju.

Urval

Vi utförde vår studie på förskolor som ingår i en kommun som har en policy kring en inkluderande lärmiljö. Då vi vill ta reda på hur förskolorna arbetar för att skapa en inkluderande lärmiljö har vi valt att utföra intervjuerna på två förskolor inom den berörda kommunen. Detta gör att det är ett så kallat målstyrt urval eftersom vi behöver begränsa oss till den kommun där policyn gäller, vilket Bryman styrker från sin bok (Bryman 2002, ss.194,392). På grund av tidsbrist vid insamlande av det empiriska materialet baserade vi vårt urval på två förskolor vi känner till, och som tillhör den relevanta kommunen. De två förskolorna vi gjorde intervjuer på ligger i samma kommun men på olika orter. Vi intervjuade sammanlagt 6 olika förskollärare, 2 förskolechefer, samt 2 specialpedagoger som har huvudansvar för olika förskolor. De utvalda förskolorna ingår i specialpedagogernas ansvarsområde därför ansåg vi det vara relevant att intervju just de specialpedagogerna

Genomförande

När vi gjort valet av förskolor mailade vi respektive förskolechef och bad dem skicka ut en förfrågan till förskollärarna på deras respektive förskola om att vara respondent i vår undersökning. Medverkan var frivillig, det vill säga förskolecheferna påverkade inte urvalet av respondenter. Vi bad om medverkan av tre förskollärare samt förskolechef på respektive förskola. Vi skickade även med ett missivbrev i mailet där vi redogjorde för både de etiska principerna samt vad undersökningen handlar om. Specialpedagogerna fick en enskild förfrågan på mejl, samt ett bifogat missivbrev. Ingen av de tillfrågade tackade nej, utan samtliga gav sitt samtycke. Vid samtliga intervjuer deltog vi båda tillsammans med respektive respondent.

Första intervjutillfället på en förskola, deltog en förskolechef, en specialpedagog och tre förskollärare. Vi började med att intervjua förskolechefen på hans kontor som låg avskilt från avdelningarna på förskolan. Då förskolecheferna var de som vi hade kontakt med angående vilken tid som passade att komma till förskolan så föll det sig naturligt att det var dem vi började intervjua. Resterande intervjuer på förskolan skedde inne på samma kontor där respondenterna fick komma in en i taget. Det andra intervjutillfället ägde rum på förskola nummer två veckan efter, där deltog en förskolechef och tre förskollärare men också den specialpedagog som har förskola nummer två inom sitt ansvarsområde. Även vid detta tillfälle startades intervjuerna med förskolechefen inne på hans kontor. Resterande intervjuer hölls i personalens gemensamma kontor där respondenterna fick komma in en i taget. Kontoret ligger avskilt från avdelningarna på förskolan. Då respondenterna skiljde sig en del i svaren och hur mycket de hade att tillägga så tog intervjuerna allt ifrån 5-10 minuter.

Vid samtliga intervjuer frågade vi respondenterna om vi fick spela in samtalet, vilket samtliga gick med på. Intervjun spelades in med båda våra mobiltelefoner ifall någon utav inspelningarna inte skulle bli komplett. En utav oss läste upp frågorna (en i taget) för att få med frågorna på inspelningen och därmed underlätta kommande transkribering av intervjuerna. Vi valde att inte anteckna av den anledningen att vi ville ha ögonkontakt med respondenten. Respondenterna fick även se frågorna framför sig under intervjun, så att de själva kunde återgå till frågan i fall de kom av sig. Förskollärarna fick fem frågor som medvetet ställdes i nummerordning, förskolecheferna samt specialpedagogerna fick en och samma fråga och den frågan ingick även i de frågorna förskollärarna fick. Anledningen till att cheferna och specialpedagogerna fick en fråga var för att det var den fråga som mest berörde policyn och vad kommunerna ska stå för. Vid intervjuerna fick respondenterna endast den/de frågorna vi förbestämt, det vill säga inga följdfrågor och det på grund av att vi ville få ett så spontant svar som möjligt och det första respondenten kom att tänka på när hen hörde frågan. Vi ville inte riskera att ställa för många följdfrågor med risk att påverka respondenterna på något sätt. Varje intervju tog ca tio minuter bortsett från intervjuerna av förskolechefer och specialpedagoger som tog ca fem minuter. Sammanfattningsvis intervjuade vi tre förskollärare och en förskolechef på vardera förskola, samt två specialpedagoger, sammanlagt tio personer.

Forskningsetik

Reliabilitet och validitet

Vid läsning av en studie kan det ibland vara svårt att veta huruvida den är trovärdig eller inte, så för att styrka en studies autenticitet så finns det begrepp att utgå ifrån. Bryman (2011, s.354) redogör för följande begrepp; **Reliabilitet** som står för trovärdighet, det vill säga att undersökningarna man gjort i sin studie är korrekt genomförda, att man räknat rätt och att resultatet alltid blir detsamma vid upprepade mätningar. I vår studie så innefattar det exempelvis att vi båda två valde att delta i samtliga intervjuer för att hjälpas åt och se till att vi undersökte det relevanta ämnet, samt att de blev korrekt genomförda. Då frågorna i vår studie var förutbestämda så styrker det reliabiliteten. Samma gäller begreppet **validitet** som står för att man undersökt det man avsett att undersöka och inget annat. Genom att samtliga respondenter tagit del av vårt missivbrev och vad syftet var med vår studie så var även de införstådda med vad som skulle undersökas och att det inte blev frågor som inte berörde syftet. Om man har uppfyllt de ovanstående begreppen så kan man säga att studien har en god kvalitet.

Forskningsetiska principer

Det finns forskningsetiska principer att förhålla sig till när man som forskare utför kvalitativa och kvantitativa forskningsmetoder, det är allmänna handlingsregler som är till för att forsknings subjekten, i det här fallet respondenterna ska bli behandlade med hänsyn och respekt. Till att börja med är det **informationskravet** och **samtyckeskravet**, man ska informera om sin undersökning till personerna som ska delta, vad det handlar om och vad som kommer att ske. Dels för att de ska kunna ge sitt samtycke att vara med och dels för att få information om att de när som helst kan avbryta sitt deltagande. Ska man även till exempel intervjua eller observera pedagoger och förskolechefer så behöver man deras **informerade samtycke**, vilket innebär att de har delgivit information samt gett sitt samtycke. När det gäller att få samtycke av barn under 15 år ska vårdnadshavare ge sitt medgivande, får barnet inte delta till exempel i en observation är det ändå viktigt att tänka på att inte exkludera barnet, utan att få det att känna sig delaktigt trots att du inte samlar data från det specifika barnet.

Har barnet fått ett godkännande av vårdnadshavaren bör man ändå inte helt förlita sig på samtycket från barnets sida eftersom det kan vara svårt för dem att säga ifrån i efterhand. Därför behöver man vara uppmärksam på barnens kroppsspråk, ifall de visar obehag vid observation eller dylikt. Då vi inte har intervjuat några barn så var det inget som vi behövde ta hänsyn till. Härnäst har vi **nyttjandekravet** som innebär att den insamlade datainformation endast används i din undersökning och att intervjuvar och observationsanteckningar förstörs efter färdigställandet av undersökningen. Avslutningsvis ska man även använda sig av **konfidentialitetskravet** som står för att man i en undersökning inte ska kunna identifiera personer och platser som ingår inom det undersökta området, dessa namn ska fingeras med andra namn eller begrepp. Det har dock inte behövts i vår studie då vi valde att använda de olika befattningarna som respondenterna har, på så sätt går det inte att identifiera personerna.

De forskningsetiska principerna har vi tagit hänsyn till genom att samtliga på förskolorna fick ta del av missivbrevet (se bilaga). Vi informerade där om syftet med vår studie, samt vad som gäller om man vill delta och att man har rätt att avbryta när som helst under intervjun. De informeras även om att allt insamlat material är konfidentiellt och kommer att raderas när arbetet är färdigställt, samt att fiktiva namn på förskolor och respondenter kommer att användas i studien. I missivbrevet som bifogas i studien har vi gjort ett medvetet val att inte nämna policyn över huvudtaget, för att det inte skall gå att söka på vilken kommunen i fråga är.

Analys/bearbetning

Det insamlade materialet som vi hade spelat in, lyssnade vi allteftersom av och skrev ned det på datorn. Utifrån de nerskrivna intervjuerna så analyserade vi och försökte hitta de gemensamma nämnarna och de framgångsfaktorer samt svårigheter som respondenterna nämnde. De ledord och faktorer som flera av respondenterna berättade om skrev vi ihop och sammanställde på ett gemensamt dokument.

RESULTAT

Syftet med vår undersökning är att ta reda på hur man arbetar i förskolan för att inkludera alla barn och på så sätt skapa en lärmiljö för alla. Nedan presenterar vi det resultat från de intervjufrågor som ställdes till de sex olika förskollärarna, två specialpedagogerna, och de två olika förskolecheferna. Vi inleder även med att lyfta våra intervjufrågor för att få en tydligare

översikt och för att lättare förstå sammanhanget. Då respondenterna inte hade svar på alla intervjufrågor så har vi i texten nedan sammanställt det som framkom under intervjuerna.

- Vad anser du utmärker ett inkluderande arbetssätt?
- Anser du att ni har ett inkluderande arbetssätt? Isåfall, hur yttrar det sig?
- Vad ser du för svårigheter/möjligheter med att arbeta på ett inkluderande sätt?
- Om man ser till barns olikheter, hur arbetar ni för att skapa en lärmiljö för alla?
- Har ni blivit erbjudna någon typ av fortbildning inom det berörda ämnet, där ni kan få lära er hur man kan arbeta på ett inkluderande sätt och hur man skapar lärmiljöer där alla kan få lyckas?
- Om ja, i vilken ”form” (föreläsning, workshop m.m), och känner du att det gav dig något?
- Om nej, vad hade du önskat att ni fick ta del av för att kunna utvecklas mer?

Intervjufråga till förskolechefer & Specialpedagoger

- Om man ser till barns olikheter, hur arbetar ni för att skapa en lärmiljö för alla?

Gruppstorlek/Barngrupp

Många av förskollärarna lyfte hur viktigt de ansåg att det var att dela upp sig i mindre grupper med barnen. Det är på så vis lättare att kunna se till alla barn och deras behov. Med hjälp av mindre grupper kan man på så vis ha större chans att alla vågar öppna upp sig och uttrycka vad de vill och önskar, även de lite tystare barnen. Dock kan det bli problematiskt om det är underbemannat och det inte finns tillräckligt många pedagoger för att kunna gå iväg med några barn. En nackdel med större barngrupper är dock att det finns så många olika behov och det i sin tur nämner några gör att man som pedagog ofta känner sig otillräcklig. De nämnde även hur viktigt det är att lyssna in barngruppen. Vilka intressen och behov som finns. Även barnens olikheter påverkar och styr en hel del. Som pedagog är det även viktigt att man vid indelning i mindre grupper ser till hur barnen är. Vissa barn fungerar bättre ihop än andra, och då är det viktigt att känna in vad som är bäst för barnen. Utmaningar även i det sociala samspelet kan dock även vara bra för vissa barn.

Det framkom även att mycket beror på vilken barngrupp man har, vilket kan vara olika varje år beroende på hur ofta man roterar runt på förskolan, men då gäller det att man som pedagog känner av vad som passar bäst för den aktuella barngruppen. Om man inte behöver rotera utan får ha kvar samma barngrupp med samma kollega så har man ett annat utgångsläge. Då behöver man inte lära känna barnen eller sin kollega i gruppen på nytt, utan man vet hur de fungerar. Då har man förmodligen redan haft ett år där man har kommit fram till ett framgångsrikt arbetssätt och vad som fungerar. Då kan man ta det till nästa steg och fokusera ännu mera på barnen och hur man kan möta upp dem där de befinner sig i sin utveckling. En hjälpsam hand på vägen kan vara att skriva ner vad det är barnet behöver hjälp med i sin utveckling. Så kallade ”fokusområden”. Då kan man lättare se till individen och vad hen behöver träna mer på. På så sätt blir det mer strukturerat och man får bättre koll som pedagog. Då vet man vad man kan fokusera lite extra på de dagar man kan dela upp sig i lite mindre grupper och man eventuellt har tid över som man kan spendera extra mycket på barnet och kanske ett specifikt tränings spel på lärplattan.

Bemötande/förhållningssätt

”Vi som pedagoger ska skapa ett så pass tillåtande klimat för barnen så att alla oavsett svårigheter trivs och känner att de kan utvecklas till sin fulla potential”
(Förskollärare)

Medvetenheten om varför man gör en viss aktivitet eller på ett visst sätt i förskolan bör finnas där, är något som nämns. Då blir det också enklare för pedagogerna att reflektera över vad som fungerar och vad man kan sluta göra, om man märker att det inte gynnar någon, om man exempelvis lämnar barnen själva på avdelningen ofta för att utföra andra arbetsuppgifter. Man bör reflektera över vem man är där för, och det är självklart barnen. Kontakten man har med föräldrarna kan också spegla av vilket bemötande man som förskollärare har mot barnet. Därför är det viktigt att agera professionellt och lägga irritation och personliga tyckanden åt sidan. Barnet ska inte behöva få lida för att man till exempel inte kommer bra överens med någon förälder.

Vikten av att man som kollegor sinsemellan hjälps åt och kompletterar varandra bra är en viktig aspekt för att kunna utföra ett bra arbete med sin barngrupp. Någon nämnde även att mycket avgörs på vilken barngrupp man har för tillfället, då det är de som styr en del, och att de som pedagoger då får känna av vad som passar bäst för den aktuella barngruppen.

”Det är när man ser att barnen har möjlighet att lyckas, och man ser att de är lugna och framförallt trygga i den miljö de är i, det är ett inkluderande arbetssätt för mig”
(Förskollärare)

”Vi strävar åt att alla barn är inkluderade, även barn med handlingsplan, barn med speciella behov och att oavsett målet vi har skall alla kunna nå dit tillsammans.”
(Förskollärare)

Kompetensutveckling

En del föreläsningar nämner förskollärarna att de har fått ta del av, bland annat om hur man är mot varandra och hur man skapar en bra stämning i arbetslaget.

Karin Rosvall är en person som många av förskollärarna pratade gott om. Hon är en föreläsare som de har fått ta del av. Både några av hennes egna föreläsningar, men hon har även haft handledning tillsammans med enskilda arbetslag. Något som de nämner som positivt. Då har de kunnat prata av sig med Karin och ta upp enskilda barn och få tips och idéer om hur de kan arbeta för att lyfta det barnet. Karin Rosvall stödjer sig mycket mot forskaren Ross Greene. Som lyfter mycket kring att ”barn gör rätt om de kan”. Och menar på att barn aldrig vill misslyckas, och om dem gör det så är det vi vuxna som har fel förväntningar på barnet och vad hen klarar av. Då är det förskollärarna som måste ge barnet rätt förutsättningar så hen kan få lyckas. Och det är något som några backar upp och anser att det är ett speciellt ”tänk” som hela förskolans värld bör arbeta för. Att man som förskollärare ibland behöver se över om man har rimliga krav på barnet.

Föreläsningar och allmän fortbildning är något som man aldrig kan få för mycket av när man arbetar på förskola nämnde en av respondenterna. Man behöver fräscha upp minnet, och även förnya kunskaperna kring det nya och vad som har skett i forskning m.m. En önskan om att få ta del av fler föreläsningar där man pratar mer om hur man kan arbeta på ett sätt för att få med de som inte är inom ”normen” uttryckte även en del. Lära sig hur man tar emot och agerar mot barn som har ett extra behov av stöd och närhet. Några uttryckte man aldrig kan få för mycket kunskap kring att möta barn med speciella behov, det är där som de flesta känner sig

osäkra på hur de ska agera. En osäkerhet kan komma upp till ytan och man undrar om man arbetar på rätt sätt för det enskilda barnet. Då är det tur om man är ett större arbetslag där man kan stötta varandra och hjälpas åt. Samt att man alltid kan vända sig till specialpedagog för tips och ideér.

Vad anser förskolecheferna?

Ett övergripande tänk är något som bör finnas hos alla som arbetar i förskolan. Där man försöker se till en helhet, där man försöker tillgodo se de behov som kan finnas. Genom att de har övergripande mål på den enskilda förskolan så kan man lättare arbeta mot samma mål och tillsammans hjälpas åt. I förskolan försöker de även arbeta temainriktat, det kan till exempel vara "att mötas". En chef nämner att hon tror mycket på att det är i mötet med andra relationer blir till och som man försöker anamma. Att man försöker skapa möjligheter för barnen att mötas. Båda cheferna tar också upp Karin Rosvall som en inspiratör genom hennes föreläsningar och handledningar, och att hennes tankar och ideér tar upp olika sätt att förhålla sig till i olika situationer och barn. En chef tar upp och lyfter hur oerhört viktigt det är vilket förhållningssätt man har, vilket bemötande man ger barnen, samt vilka värderingar man speglar. Alla de tillsammans spelar en stor roll för arbetet i förskolan.

"Det är problemet som är problemet, inte barnet. Vi vuxna måste hitta de rätta vägarna för att underlätta och göra det bättre, för barn gör rätt om de kan"
(Förskolechef)

Specialpedagogernas roll

Det är pedagogernas uppdrag att hjälpa barnen att lyckas. Specialpedagogerna är däremot överens om att deras viktigaste uppgift är att hjälpa förskolläraren så gott det går att undanröja eventuella hinder för utveckling och lärande, samt hjälpa till så att barnet får bästa stödet så hen kan utvecklas så långt som möjligt under sin tid på förskolan. De har även en viktig roll då de samverkar med många olika parter, så som bvc, logopedin, bup, habiliteringen m.fl. Specialpedagogerna var båda överens om att rättvisa inte är att alla ska få lika mycket, utan att få det man behöver.

"Rättvisa är inte att alla ska få lika mycket, utan få det man behöver"
(Specialpedagog)

Alla barn är olika, och vi måste hjälpa till att tillgodose de behov som finns, alla barn har sina egenskaper, samt svårigheter som finns. En del barn behöver få komma till ro, andra behöver träna på samspel, turtagning m.m.

"Jag tänker alltid att vi ska sträva efter att ge alla barn så många tillfällen som möjligt att lyckas under sin dag på förskolan, dagsformen och andra faktorer påverkar vilka strider vi väljer samt vilka strider vi ignorerar"
(Specialpedagog)

Känslan att få höra till och vara efterfrågad när man inte är på plats. Inkludering betyder inte heller att alla ska vara i samma rum hela tiden utan det är känslan att få höra till och få vara delaktig utifrån de behov som barnet har. En viktig och stor del som man behöver arbeta med kontinuerligt, är vilket förhållningssätt man har gentemot barnen, då det påverkar den pedagogiska verksamhetens kvalitet och hur väl man möter alla barn.

“Mångfald är rikedom”
(Specialpedagog)

Mångfalden och olikheten bland barnen är något som bör ses som en tillgång, alla barn är olika, och att försöka anpassa verksamheten så alla barn kan utvecklas kan ibland vara en utmaning, men dessa utmaningar gör arbetet som specialpedagog så spännande, då vi får tänka om i nya banor och se hur vi kan arbeta oss framåt.

En tydlig framgångsfaktor som kommer fram i intervjuerna är hur stor påverkan alla pedagoger har på barnen. Bemötandet, agerandet, barnsynen och förhållningssättet som pedagogerna har spelar alla in på hur barnet utvecklas och inkluderas i barngruppen. Storleken på barngrupperna och hur man har möjlighet att dela upp sig kan göra en stor skillnad.

DISKUSSION

En sak som specialpedagogerna tog upp var betydelsen av begreppet inkludering, att det inte står för att alla ska vara tillsammans och ingen komma utanför utan att det snarare står för känslan av att få tillhöra en grupp och där man är efterfrågad när man inte är närvarande. En liknande tanke framkommer i Nilholm och Göranssons (2013, ss.25-31) forskning av inkluderande undervisning där författarna redogör för att begreppet inkludering enligt dem står för att vara en del av en grupp eller ett sammanhang och att känna gemenskapen i den.

Vi kan utläsa av vårt resultat att många av förskollärarna lägger stor vikt vid storleken på barngruppen, att det vid mindre grupper är lättare att se till varje barn och deras individuella behov. Här kan vi direkt koppla till Kraska & Boyle´s (2014) studie där de tar upp vikten av inkluderande undervisning, att fokusera på varje barns underliggande behov för att på så vis vara så effektiva som möjligt i undervisningen av barnen och därmed minska slöseriet av resurser. Precis som pedagogerna i vår studie så anser pedagogerna som medverkar i Leathermans(2007) studie att det är viktigt att det finns rätt förutsättningar och att det ges utrymme och tid för att lyckas bemöta varje individ, att få chans att hjälpa de barn som är i behov av det. Det framkom även att en del förskollärare ofta känner sig otillräckliga. Det är svårt att finnas där för alla barn och de olika behov som finns. Renblad & Brodin (2014) nämner i sin studie att förskollärarna gärna vill ha mer hjälp för att kunna stötta upp och finnas där för barnen. I studien nämner de även hur viktigt det är att förskolan kompletterar hemmet och att samarbetet där emellan fungerar bra och hur de kan se hur stor påverkan miljön runt omkring barnet har.

Bronfenbrenner påpekar i sin modell, då man inom mesonivån fokuserar på de olika miljöerna kring barnet och hur de påverkar varandra indirekt. Har man en god kontakt med föräldrarna och har skapat ett förtroende så är det större chans att de vågar berätta mycket av det som sker i hemmet som kan vara till hjälp för förskollärarna att veta för att göra det bättre för barnet på förskolan. Det påpekade även en av förskollärarna i intervjun, vikten av att de har bra kontakt med hemmet och vårdnadshavarna. Framförallt är det av stor betydelse om man ska kunna utbyta information på ett bra sätt. Vårdnadshavarna ska känna att de kan berätta saker som skett hemma som kan påverka vardagen för barnet. Som pedagog bör man även vara öppen för allt, och försöka se möjligheter. Vikten av att man som kollegor sinsemellan hjälps åt och kompletterar varandra bra är en viktig aspekt för att kunna utföra ett bra arbete med sin barngrupp. En viktig framgångsfaktor som tas upp är att man som pedagog alltid ser till sig

själv hur och vad man har gjort för fel när barnet misslyckas. Det är aldrig barnets fel om man som pedagog har för höga förväntningar som inte är rimliga. Då gäller det att man sänker förväntningarna så barnet har chans att få lyckas också.

Allt runt omkring barnet hänger ihop på ett eller annat sätt. För att det ska skapas bra förutsättningar för barnet så behöver många olika komponenter runt omkring kunna gå ihop. Bruce m.fl (2016, s. 39) lyfter mycket kring hur viktigt vårt ”professionella förhållningssätt” och hur vi beter oss. Det som specialpedagogerna lyfter om deras uppdrag och vad de utför, är något som också styrks från studien. Man kan se vilken viktig roll specialpedagoger har som en hjälpare till de som arbetar på förskolan. Med hjälp av kompetensen som de besitter så kan man tillsammans med förskolechef och förskollärare ge barnet riktigt bra förutsättningar för att lyckas och utvecklas i förskolan. Några exempel på bra förutsättningar kan vara att de ovanstående befattningarna har ett bra samarbete och hjälps åt. Att den fysiska miljön är anpassad och genomtänkt så man vet varför man har det på ett specifikt sätt.

Vi hade önskat att vi hade fått mer utförliga svar av våra respondenter. Vissa av frågorna fick vi inte riktigt svar på. Kanske kunde detta bero på den pressade situationen att sitta i ett rum och bli inspelad. Eller så hade inte personen i fråga haft den tid hen behövt för att kunna fundera ordentligt över frågorna.

Metoddiskussion

Vid valet av metod utgick vi från vårt syfte och vår forskningsfråga, vilken metod som bäst skulle kunna svara på våra frågor kring vilka framgångsfaktorer kan man se skillnad för en inkluderande förskola? Valet landade på den kvalitativa metoden, vilka redskap vi nu ansåg vara aktuella att välja mellan var observation och intervju, men vi insåg snart att observation ej var lämpligt i denna studie på grund av att vi ville ta del av respondenternas personliga åsikter och erfarenheter, vilket vi inte kunde åstadkomma bara genom att observera dem och deras verksamhet. Därför föll valet på intervju som redskap, där fördelarna är den personliga kontakt man som forskare får med respondenten, att man som intervjuare har chans att ställa frågan igen om svaret inte framgick ordentligt första gången, även att respondenten har tillfälle att få förklara sig precis hur hen menar i en specifik fråga. En annan positiv aspekt med att använda intervju som redskap är att risken för eventuella bortfall minskas, genom att man om så skulle vara istället kunde välja en annan respondent.

Våra intervjufrågor var öppna men även direkta i sin utformning eftersom vi ville vara tydliga med i vad vi var ute efter att få veta. Vi gjorde ett medvetet val i att inte ställa några följdfrågor eftersom vi ville ta del av respondenternas spontana och direkta svar. Så här i efterhand anser vi att vi ändå borde ha ställt följdfrågor till respondenterna, då vi tror att vi fått ut mer information kring våra intervjufrågor. Att vi borde ställt följdfrågor var något vi kom på redan efter de första intervjutillfällena på den första förskolan, men vi ansåg att det redan då var försent att börja med att ställa följdfrågor till resterande respondenter eftersom resultatet kunde komma att bli ojämnt. En fördel med inte ställa följdfrågor är att vi undersöker det vi avsett att undersöka och inget annat. Dock är vi nöjda med vårt resultat och anser att svaren vi fick också gav svar på vårt syfte och våra forskningsfrågor.

När vi lyssnade på intervju inspelningarna från förskollärarna har vi i efterhand reflekterat över att vi inte fick några klara svar på just fråga två där vi undrade om de själva ansåg att de hade ett inkluderande arbetssätt. De nämnde olika framgångsfaktorer som kan påverka

verksamheten men inte ett rakt ”ja” eller ”nej” om de arbetar på ett inkluderande sätt. Hade vi haft mer tid så hade det varit intressant att använda oss av observationer tillsammans med intervjuer för att kunna bredda denna uppsats och kunna använda observationerna man gjort för att få en bättre intervju med frågor om det man just sett.

Didaktiska konsekvenser

Ett vinnande koncept som vi båda känner har framkommit, är definitivt att försöka arbeta i mindre grupper. Då det både ger alla barn tid på ett annat sätt med en pedagog, och det är även lättare för oss att se till barnet och de behov som finns. Till den mån det går så bör vi som pedagoger försöka dela in sig så mycket vi kan då det inte finns många negativa aspekter på att göra det. Det som kan stoppa indelningen är beroende på hur många pedagoger som finns tillgängliga. Det är väldigt stora barngrupper ute i förskolorna, vilket självklart inte är hållbart i längden om det fortsätter öka. Men samtidigt så tvingar det oss som pedagoger att tänka till i vårt arbetssätt. Fokuset i början i en ny barngrupp bör vara på att skapa ett klimat som är hållbart att vara i. Arbetar vi mycket med hur barnen ska mot varandra och hur ljudnivån bör vara i gruppen så kan vi utifrån det bygga vidare och fokusera på andra saker. Fokusområden för varje barn tar vi med oss ut i arbetslivet som ett bra konkret tips. ”Fokus” ger en bättre känsla än om vi skulle se till olika ”problem” som barnet i fråga har. ”Problembarn” och ”jobbiga barn” är ord som vi båda tyvärr har fått höra tidigare i arbetslivet. Vi anser att det inte finns några ”jobbiga” barn, utan det är isåfall vuxna som inte förstår, eller saknar den kompetens som behövs för att anpassa sig och förstå barnets behov. Fokusområde tycker vi är bra då det handlar om ett fokus som ska ligga på barnet och hans behov. Inga barn har problem, utan vi på förskolan är de som ska anpassa oss efter barnens behov, förskolan är till för alla barn oavsett svårigheter.

REFERENSER

Allodi Westling M. Förbjudet område? : *utbildning och kompetensutveckling om högbegåvade barns behov i skola och förskola*. Stockholm: Socialmedicinsk tidskrift; Socialmedicinsk Tidskrift. 2014;91(2): s.140
<http://socialmedicinsktidskrift.se/index.php/smt/article/view/1093/899>

Allwood, Carl Martin & Erikson, Martin G. (2010). *Grundläggande vetenskapsteori för psykologi och andra beteendevetenskaper*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Andersson, Bengt-Erik (1986). *Utvecklingsekologi*. Lund: Studentlitteratur

Bruce, Barbro (2016). *Specialpedagogik i professionellt lärarskap: synsätt och förhållningssätt*. 1. uppl. Malmö: Gleerup

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber En likvärdig förskola för alla barn: innebörder och indikatorer. (2015). Stockholm: Vetenskapsrådet

Bååth, G & Danowsky, B. (2017). Tema förskolan, trygghet och anknytning. *Lika Värde*, (2), ss. 3-8 . <https://webbutiken.spsm.se/lika-varde-nr-2-2017/?fbclid=IwAR08eru4CcAmp6J0cyrb1EkKJDdQrEP6wzUsqAiBHdvF-xUnukpdBy02oW0>

Greene, Ross W. (2011). *Vilse i skolan: hur vi kan hjälpa barn med beteendeproblem att hitta rätt*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur

Hwang, Philip & Nilsson, Björn (2011). *Utvecklingspsykologi*. 3., rev. utg. Stockholm: Natur och kultur

Kragh-Müller, Grethe, Ørsted Andersen, Frans & Veje Hvitved, Louise (red.) (2012). *Goda lärmiljöer för barn*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Kinge, Emilie (2000). *Empati hos vuxna som möter barn med särskilda behov*. Lund: Studentlitteratur

Kraska J, Boyle C. *Attitudes of preeschool and primary school preservice teachers towards inclusive education*. Australia; Asia-Pacific journal of teacher education 2014; (3) : ss. 228-246 <http://dx.doi.org/10.1080/1359866X.2014.926307>

Leatherman, J. (2007). "I just see all children as children" : Teachers perceptions about inclusion. The Qualitative report: Vol 12, No 4.

Lutz, Kristian (2013). *Specialpedagogiska aspekter på förskola och skola: möte med det som inte anses lagom*. 1. uppl. Stockholm: Liber

Läroplan för förskolan Lpfö 98. [Ny, rev. utg.] (2016). Stockholm: Skolverket

Nilholm, Claes & Göransson, Kerstin (2013). *Inkluderande undervisning: vad kan man lära av forskningen*. Härnösand: Specialpedagogiska skolmyndigheten

Renblad K, Brodin J. *Behövs specialpedagoger i förskolan?*. Stockholm; Socialmedicinsk Tidskrift. 2014;(4):ss. 380-384.
<http://socialmedicinsktidskrift.se/index.php/smt/article/view/1048/1027>

Riddersporre, Bim & Persson, Sven (red.) (2010). *Utbildningsvetenskap för förskolan*. 1. utg. Stockholm: Natur & kultur

Salamancadeklarationen och Salamanca +10. (2006). [Stockholm]: Svenska Uneskorådet.
Tillgänglig på internet:
<http://u4614432.fsddata.se/wp-content/uploads/2013/09/Salamancadeklarationen-och-Salamanca-+-10-ersätter-1-2001.pdf>

Sandberg, Anette (red.) (2014). *Med sikte på förskolan: barn i behov av stöd*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur

Simmons-Christenson, Gerda (1997). *Förskolepedagogikens historia*. 4., omarb. och utvidgade utg. Stockholm: Natur och kultur

Vernersson, Inga-Lill (2002). *Specialpedagogik i ett inkluderande perspektiv*. Lund: Studentlitteratur

Ödman, Per-Johan (2007). *Tolkning, förståelse, vetande: hermeneutik i teori och praktik*. 2., [omarb.] uppl. Stockholm: Norstedts akademiska förlag

BILAGOR

Missivbrev

Hej vi är två studenter, Julia Andersson och Karolina Hegårdh som läser sista terminen på förskolläraryrket på Högskolan i Borås. Vi ska genomföra ett examensarbete där ett valt område ska undersökas. Vårt syfte med undersökningen är att ta reda på hur personal i förskolan arbetar för att inkludera alla barn och på så sätt skapa en "lärmiljö för alla".

(Här ska egentligen kommunens vision stå och vad de ska arbeta efter, men då vi inte vill att det ska framgå vilken kommun det handlar om så har vi därför tagit bort deras vision i den här bilagan)

Vi kommer att intervjua förskollärare och ni som respondenter ska veta att:

- Alla uppgifter i undersökningen kommer att behandlas med största varsamhet, så att inga obehöriga kan ta del av dem.
- De uppgifter som framkommit i undersökningen används enbart för denna undersöknings syfte.
- Alla uppgifter kring deltagarna i undersökningen kommer att vara konfidentiella. Fiktiva namn på pedagoger och förskola samt ort används så att allas identiteter skyddas.
- Undersökningen är frivillig och det går när som helst att avbryta deltagandet.
- Intervjutillfället kommer att spelas in (med ljudupptagning), för att underlätta vårt kommande analysarbete, därefter raderas samtlig data.

Om ni har frågor och funderingar kring undersökningen kan ni nå oss på mail:

Julia:

Karolina:

Vi hoppas att ni vill delta i denna studie, er insats är viktig för oss och vårt arbete.

Med vänliga hälsningar

Julia Andersson & Karolina Hegårdh

Intervjufrågor till förskollärarna

- Vad anser du utmärker ett inkluderande arbetssätt?
- Anser du att ni har ett inkluderande arbetssätt? Isåfall, hur yttrar det sig?
- Vad ser du för svårigheter/möjligheter med att arbeta på ett inkluderande sätt?
- Om man ser till barns olikheter, hur arbetar ni för att skapa en lärmiljö för alla?
- Har ni blivit erbjudna någon typ av fortbildning inom det berörda ämnet, där ni kan få lära er hur man kan arbeta på ett inkluderande sätt och hur man skapar lärmiljöer där alla kan få lyckas?
  - Om ja, i vilken ”form” (föreläsning, workshop m.m), och känner du att det gav dig något?
  - Om nej, vad hade du önskat att ni fick ta del av för att kunna utvecklas mer?

Intervjufråga till förskolechefer & Specialpedagoger

- Om man ser till barns olikheter, hur arbetar ni för att skapa en lärmiljö för alla?

HÖGSKOLAN I BORÅS

Besöksadress: Allégatan 1 · Postadress: 501 90 Borås · Tfn: 033-435 40 00 · E-post: registrator@hb.se · Webb: www.hb.se